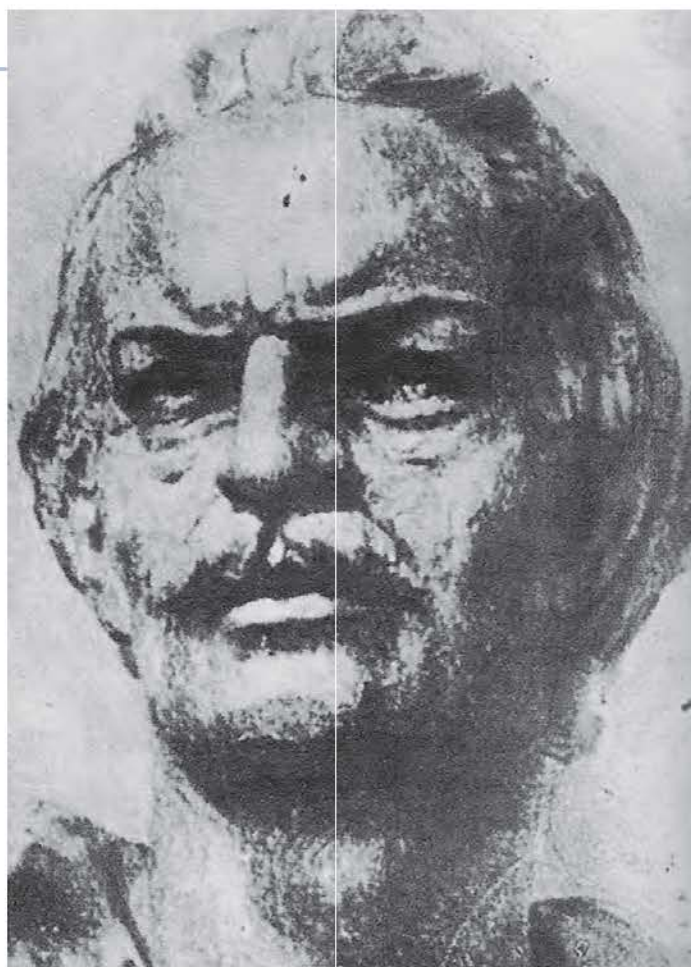

Κεφάλαιο 6

Η επανάσταση στην Ήπειρο, τη Θεσσαλία και τη Μακεδονία

Ταυτόχρονα με την επανάσταση στη Νότια Ελλάδα εξεγέρθηκαν και οι Σουλιώτες στην Ήπειρο καθώς και οι Θεσσαλοί και οι Μακεδόνες. Ωστόσο, η έλλειψη οργάνωσης και η παρουσία ισχυρών οθωμανικών δυνάμεων στις περιοχές αυτές οδήγησε τις επαναστατικές κινήσεις σε αποτυχία.

▲ Ο Εμμανουήλ Παπάς

Στην Ήπειρο οι εμπειροπόλεμοι Σουλιώτες, οι οποίοι από τον Δεκέμβριο του 1820 βρίσκονταν ξανά στο Σούλι, επαναστάτησαν. Τον ίδιο μήνα χτύπησαν τους Τούρκους, αποκόποντας την επικοινωνία των Ιωαννίνων με την Άρτα και την Πρέβεζα. Κατόπιν επιτέθηκαν εναντίον της Πάργας και της Άρτας, που ήταν σημαντικές πόλεις της περιοχής, αλλά δεν μπόρεσαν να τις κυριεύσουν. Κατάφεραν, ωστόσο, να νικήσουν τον οθωμανικό στρατό στη θέση Πέντε Πηγάδια. Στα τέλη του 1821, οι Αλβανοί σύμμαχοί τους τους εγκατέλειψαν και οι Σουλιώτες έμειναν αβοήθητοι. Υπέγραψαν τότε τρίμηνη ανακωχή με τους Οθωμανούς και επέστρεψαν αποκαρδιωμένοι στον ορεινό τόπο τους.

Μετά την εξόντωση του Αλή Πασά, ο Χουρσίτ Πασάς ετοιμαζόταν να περάσει με τα στρατεύματά του στην Πελοπόννησο, προκειμένου να καταπνίξει την Επανάσταση. Τότε Έλληνες και Φιλέλληνες αγωνιστές, με επικεφαλής τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, προσπάθησαν να τον εμποδίσουν. Όμως ο οθωμανικός στρατός ήταν πολυάριθμος και οι ελληνικές δυνάμεις, χωρίς να έχουν την απαιτούμενη οργάνωση, νικήθηκαν στη μάχη του Πέτα στις 4 Ιουλίου του 1822. Περίπου το 1/3 των Ελλήνων αγωνιστών σκοτώθηκε, αρκετοί άλλοι αιχμαλωτίστηκαν, ενώ άνοιξε ο δρόμος για την κατάληψη της Δυτικής Ελλάδας καθώς και για την πρώτη πολιορκία του Μεσολογγίου από τους Τούρκους. Επίσης, 68 από τους 93 Φιλέλληνες μαζί με τον αρχηγό τους Ανδρέα Δάνια έπεσαν στο πεδίο της μάχης. Η βαριά ήττα έκανε τους Σουλιώτες να συνθηκολογήσουν τον Σεπτέμβριο του 1822, εγκαταλείποντας οριστικά το Σούλι.

Η Θεσσαλία εξεγέρθηκε το Μάιο του 1821. Υπό την ηγεσία των Φιλικών Άνθιμου Γαζή και Κυριάκου Μπασδέκη, επαναστάτησαν οι κάτοικοι του Πηλίου, ενθαρρυμένοι από την έλευση πλοίων από την Ύδρα. Πολιόρκησαν τον Βόλο και το Βελεστίνο, αλλά διασκορπίστηκαν όταν κινήθηκε εναντίον τους ο Μαχμούτ Πασάς ή Δράμαλης από την κοντινή Λάρισα, που ήταν ισχυρή οθωμανική στρατιωτική βάση.

Τον ίδιο μήνα εξεγέρθηκε και η Μακεδονία εναντίον των Τούρκων, με πρωτοστάτη τον Σερραίο μεγαλέμπορο Εμμανουήλ Παπά, που είχε οριστεί από τη Φιλική Εταιρεία αρχηγός του Αγώνα στη Χαλκιδική. Τον Μάρτιο του 1821 ο Εμμανουήλ Παπάς αναχώρησε με όπλα και πολεμοφόδια από την Κωνσταντινούπολη για το Άγιο Όρος, όπου σε γενική συνέλευση ανακηρύχθηκε «αρχηγός και υπερασπιστής» της Μακεδονίας και κήρυξε επίσημα την Επανάσταση. Με *ορμητήριο* το Άγιο Όρος, ξεσήκωσε τον Πολύγυρο και τη Σιθωνία, φτάνοντας μέχρι τα περίχωρα της Θεσσαλονίκης.

Οι Τούρκοι αντέδρασαν αποπλίζοντας τους κατοίκους, συλλαμβάνοντας προεστούς και καταστρέφοντας χωριά των περιοχών αυτών. Οι επαναστάτες πολέμησαν με τα οθωμανικά στρατεύματα στα Βασιλικά και στην Κασσάνδρα, ηττήθηκαν όμως και διαλύθηκαν.

Τουρκικές δυνάμεις πολιόρκησαν τη Νάουσα, όπου είχαν καταφύγει αγωνιστές σμίγοντας με τον αρματολό Τσάμη Καρατάσο και τον πρόκριτο Ζαφειράκη Λογοθέτη. Οι Τούρκοι την κυριεύσαν τον Απρίλιο του 1822. Η πόλη καταστράφηκε και γυναίκες μαζί με τα παιδιά τους, για ν' αποφύγουν την αιχμαλωσία, έπεσαν στον γκρεμό της Αράπιτσας. Η εξέγερση στο Βορρά είχε κατασταλεί. Η επαναστατική δραστηριότητα περιορίστηκε στην Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα και σε νησιά του Αιγαίου.

Γλωσσάρι

Ορμητήριο: Τόπος από τον οποίο εξορμά κανείς.

Οι πηγές αφηγούνται...

1. Επιστολή του εικοσιτετράχρονου ξενιτεμένου Μακεδόνα Αναστασίου Εμμ. Παπά από τις Σέρρες. Γράφει στον αδελφό του Αθανάσιο: Βιέννη, 18 Απριλίου 1821:

«Μια γυναικεία μορφή στεκόταν πάντα μπροστά στα μάτια μου θλιμμένη, κλαμένη, πληγωμένη, βαριά αλυσοδεμένη. Πάντα με κοίταζε με βλέμμα ατενές χωρίς να μου μιλεί. Αλλά τέλος, πριν από λίγες μέρες, μου είπε θυμωμένα: Παιδί μου, πάψε να είσαι σκυνθρωπός! Πάψε να είσαι μόνο ο Αναστάσιος Εμμ. Παπά, ο γιός του καλού σου πατέρα! Είσαι ένας Μακεδόνας και το καθήκον σε καλεί. Αίσχος κι' ανεξίτηλη ντροπή θα είναι για σένα, εάν μείνεις αδιάφορος σ' αυτήν την ευκαιρία. Εμπρός λοιπόν, αγαπημένο μου παιδί! Δείξε πως είσαι ένας Μακεδόνας! Γίνου ένας Αριστόδημος και κάτω απ' αυτό το όνομα πόλεμα για την Πατρίδα! Μη φοβάσαι τι θα πουν οι συγγενείς σου. Η μητέρα σου, ο πατέρας σου, όλα τ' αδελφια σου αντί να σε μοιρολογήσουν, αν πέσεις για την Πατρίδα, θα μιμηθούν το παράδειγμα του Ξενοφώντος, το παράδειγμα της Σπαρτιάτισσας μητέρας, και αν για μια στιγμή κλάψουν και πενήθσουν, πάντα θα τους παρηγορεί η αξιοθαύμαστη απόφασή σου, εφ' όσον εσύ χωρίς καμιά άλλη αιτία, παρά μέσα από την αγάπη, τη φιλία και κάθε ησυχία που σε περιβάλλουν, ξεκινάς εν τούτοις και τραβάς προς τον υπέροχο σκοπό! Αριστόδημε, ο φοίνιξ σου φωνάζει: Μάχου υπέρ πατρίδος! Μη διστάζεις, μη δειλιάζεις με τη σκέψη ότι μπορεί να είσαι ο τελευταίος. Όρμα απάνω στον εχθρό σαν ένας Μακεδόνας, φκιάξε αργυρές ασπίδες, ξαναζωντάνεψε την αήτητη φάλαγγα. Τι το όφελος να καλοζείς στα ξένα και να στερείσαι για πάντα την Πατρίδα σου!».

Γεωργίου Λαΐου, *Ανέκδοτες επιστολές και έγγραφα του 1821*, Αθήνα 1958, σσ. 92-94. Η πηγή περιέχεται στη μελέτη του Απόστολου Βακαλόπουλου, *Επίλεκτες βασικές ιστορικές πηγές της ελληνικής επανάστασης*, τόμ. 1, Θεσσαλονίκη 1990, σσ. 101-102.

2. Επιστολή του Μεχμέτ Εμίν Πασά προς τον Ιεροδίκη της Βέροιας (απόδοση στα νέα ελληνικά)

«Γνωστοποιείται ότι οι απαίσιοι άπιστοι της Νάουσας και των γύρω χωριών, αφού αποτίναξαν εδώ και δύο μήνες την υποτέλεια, εκτράπηκαν σε ανταρσία και επανάσταση. Για να πατάξω και να εξοντώσω την κίνηση αυτή εκστράτευσα αυτοπροσώπως, με εντολή του Σουλτάνου, στη Θεσσαλονίκη με πολυάριθμο στρατό και εδώ και εικοσιτέσσερις μέρες πολεμάμε τους επαναστάτες και τους έχουμε περικυκλώσει. Ήδη με τη βοήθεια του παντοδυνάμου Αλλάχ και την ευλογία του ισχυρότατου Σουλτάνου, οι στρατιώτες μας, κατά τις επιθέσεις τους εναντίον τους, βγήκαν απ' όλες τις μάχες νικητές και τροπαιούχοι, κατατροπώνοντας τους απαίσιους εχθρούς».

Ι.Κ. Βασδραβέλλη, *Οι Μακεδόνες εις τους υπέρ ανεξαρτησίας αγώνες, 1796-1832*, Θεσσαλονίκη 1950, δεύτερη έκδοση, σσ. 257-258. Η πηγή περιέχεται στη μελέτη του Απόστολου Βακαλόπουλου, *Επίλεκτες βασικές ιστορικές πηγές της ελληνικής επανάστασης*, τόμ. 2, Θεσσαλονίκη 1990, σ. 416.

Ματιά στο παρελθόν

Η καθημερινή διαβίωση των αγωνιστών

Οι Έλληνες πολεμιστές τρέφονταν συνήθως φτωχικά. Το καθημερινό τους συσσίτιο ήταν λίγο ψωμί και λίγο αλεύρι από αλεσμένα όσπρια, που το έβραζαν με λάδι και κρεμμύδια για να το κάνουν κουρκούτι. Όταν ξεκινούσαν για μακρινές εκστρατείες, έπαιρναν μαζί τους λιγοστό φαγητό, τα όπλα, τα ρούχα και την κάπα τους. Ένα κομμάτι παξιμάδι ή ψωμί και ένα κρεμμύδι αποτελούσε συνήθως αρκετή τροφή για μια μέρα. Τα ελληνικά πλοία φρόντιζαν για τον εφοδιασμό των αγωνιστών με τρόφιμα από τα εύφορα νησιά του Αιγαίου Πελάγους. Ασύγκριτα δυσκολότερη ήταν η κατάσταση για τους τραυματίες, καθώς γιατροί σπανίως υπήρχαν και τα φάρμακα ήταν λιγοστά. Έτσι, τα γιατροσόφια αποδεικνύονταν πολλές φορές το μοναδικό μέσο θεραπείας.

▲ Ο Τσάμης Καρατάσος, Αθήνα, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο

▲ Ο Αναστάσιος Καρατάσος

◀ Φωτογραφία του αγάλματος προς τιμήν των γυναϊκόπαιδων της Νάουσας που έχασαν τη ζωή τους το 1822

▶ Η Επανάσταση στις άλλες εστίες του Ελληνισμού

Ερωτήματα

- Τι γνωρίζετε για τη μάχη στο Πέτα;
- Ποιο ήταν το δράμα του νεαρού Μακεδόνα, όπως περιγράφεται στην Πηγή 1;